

de Leopard 2.

FOTO WIM HOLLEMANS, ANP

‘En anders kopen we ze toch gewoon in Duitsland?’

Edwin Mooibroek
Jakarta

De Democratische partij van president Yudhoyono zou teleurgesteld zijn als Nederland afziet van de levering van Leopard tanks. Mensenrechtenorganisaties zouden daarentegen juist opgelucht zijn. De tanks kunnen ook ingezet worden tegen de bevolking, vrezen zij.

“Het is onacceptabel dat er in Nederland wordt gedacht dat we de tanks in Papua gaan inzetten”, zegt parlementariër Hayono Isman van de Democratische Partij. “We zijn als land veranderd, we zijn nu een democratie met respect voor mensenrechten. We zouden elkaar beter moeten begrijpen. Vooral Nederland zou beter moeten weten. De inzet van Leopard tanks in Papua zou een veel te zwaar middel zijn, en ook in strijd met de grondwet.”

Volgens Isman is het de bedoeling de tanks te gebruiken voor bescherming van de grenzen. “We willen ze inzetten op Kalimantan aan de grens met het Maleisische Sarawak. We hebben daar nu alleen lichte tanks. Maleisië heeft ook Main Battle Tanks (MBT), Singapore heeft honderd Leopards. We moeten daar tegenwicht aan bieden. Niet dat we een oorlog verwachten, maar er zijn weleens conflicten met Maleisië over land.” En, zo voegt hij eraan toe: “Als we de tanks niet van Nederland kunnen krijgen, kopen we ze in Duitsland. Onze voorkeur gaat echter uit naar Nederland omdat die tanks goedkoper zijn dan de geupgrade versie van Duitsland.”

Militair expert Mufti Makarim, directeur van de denktank Institute for Defense Security and Peace Studies, ziet voor de tanks geen rol in de landsverdediging. “De Leopards zijn niet geschikt om op Kalimantan een conventionele oorlog te voeren. Hoe moeten ze daar ook komen?”

We hebben geen geschikte schepen om ze te vervoeren. Als je dan toch iets wilt doen, moet je investeren in technologie, schepen en vliegtuigen. Nederland zou dan ook beter zaken kunnen doen met de luchtmacht of de marine.”

Volgens hem is de aanschaf van de tanks weggegooid geld. “We hebben veel meer aan schepen en vliegtuigen om de wateren in de gaten te houden, bijvoorbeeld om de smokkel van mensen en drugs tegen te gaan. De Leopard kan eigenlijk alleen worden ingezet op Java, in grote steden als Jakarta en Surabaya.”

Dat is ook waarom mensenrechtenorganisaties de tanks liever niet zien komen. Haris Azhar van Kontras: “We zitten nu op een keerpunt. Er komt steeds meer wetgeving die de overheid meer mogelijkheden geeft om in te grijpen. Bij sociale conflicten kan het leger worden ingezet. De Nederlandse regering moet dan ook niet zomaar materieel aan het Indonesische leger willen verkopen, zeker als je kijkt naar corruptie en de schendingen van de mensenrechten in het verleden.”

Azhar ziet wel de noodzaak tot vernieuwing, want sinds de val van Soeharto in 1998 is er nauwelijks meer in wapensystemen geïnvesteerd. “Maar eerst moet er een duidelijk nieuw beleid komen, een nieuwe doctrine. Het moet niet alleen gaan over materieel, maar ook over mensenrechten en het verantwoordelijk stellen van militairen die over de schreef gaan. Er wordt te veel gekeken naar de landmacht, terwijl de luchtmacht nummer één zou moeten zijn.”

Militair expert Makarin is het met hem eens. “Onder Soeharto werden er zoveel mogelijk militairen aangenomen om de eigen bevolking in de gaten te houden. Die tijd is voorbij. De dreiging komt niet meer van binnenuit, maar van buiten.”

Door Breivik is jam nu als geronnen bloed

■ Nabestaanden en overlevenden hebben het psychisch zwaar

Eric Fokke

“Kan ik geopereerd worden, zodat die beelden uit mijn hoofd verdwijnen”, vroeg één van de overlevenden van Utøya aan zijn ouders.

Het proces tegen de terrorist Anders Behring Breivik loopt op zijn eind – morgen is de laatste dag. Nadat specialisten dagenlang stilstonden bij de vraag of Breivik nu toerekeningsvatbaar is of niet, stonden gisteren zijn slachtoffers weer een paar uur centraal. Hoe is het met hun geestelijke gesteldheid? Slecht.

Aardbeienjam is niet langer het lekkerste dat er is, want doet aan geronnen bloed denken. Bedtijd is niet meer het moment om te ontspannen, maar iets om tegenop te zien – afgrijpselijke herinneringen en beelden dringen zich dan op.

De bomaanslag op regeringsgebouwen in Oslo en het bloedbad onder jongeren op het eilandje Utøya hebben volgens psycholoog Dagfinn Winje het hele land geraakt. “Als één ding moeilijk te verdragen is, is dat zinloosheid. We proberen ergens het nut van in te zien, zoeken begrip, zodat we verder kunnen.” Na negen weken in het proces tegen Breivik heeft vrijwel niemand nut en begrip gevonden in zijn daden. Dat versterkt psychische problemen.

Tor Østbø, die bij de bomaanslag zijn vrouw verloor, zei dat hij kort na de aanslagen de sterke wens had dat Breivik ‘zou branden in de hel’. “Niet politiek correct,” zei hij gisteren in de rechtbank, maar ‘die collectieve

Noorse correctheid’ maakt hem af en toe ook boos. “Het is goed dat we rozen in onze handen hebben, maar we moeten ook durven zeggen dat we woest zijn. Dat we niet accepte-

Politie alerter

Noorwegen zou nooit meer hetzelfde zijn na ‘22-7’, voorspelden velen vorig jaar. In het dagelijks leven is daar nog weinig van te merken. Neemt niet weg dat de Noorse regering diverse maatregelen heeft getroffen.

Op het lijstje dat deze maand in de Noorse media verscheen, is de meest opvallende misschien dat politiebeamten ‘voorbereid moeten zijn om hun gezondheid te riskeren’ tijdens hun werk. Tot nu stond de gezondheid van het politievolk nog voorop in de regels. De verkoop van kunstmest – Breivik maakte er een bom van – wordt beter geregistreerd. Er loopt een proefproject voor één noodnummer voor politie, brandweer en ambulance. De onderlinge communicatie na de aanslagen verliep niet goed.

Noorwegen heeft een helikopter van de Engelse politie gehuurd. De enige helikopter die de politie zelf heeft, bleef 22 juli aan de grond omdat de bemanning op vakantie was. Ook een betere samenwerking tussen de diverse diensten moet op dat gebied lucht geven.

ren dat we alles maar op een ziekte kunnen gooien, omdat dat beter past in het Noorse harmoniemodel.”

Winje: “Ik heb alle respect voor rozenoptochten en concerten, zo laat een samenleving zien verder te willen gaan en niet langer gegijzeld te willen worden.” Maar, waarschuwt hij de Noren, ga niet te snel voorbij aan wat gebeurd is. Dat risico zit er volgens hem in nu het proces tegen Breivik er bijna op zit en slachtoffers en nabestaanden schadevergoedingen krijgen uitgekeerd. “De geschiedenis leert dat haastwerk niet loont als dat betekent dat zij die rechtstreeks getroffen zijn, terzijde worden geschoven.”

Hoe directer mensen bij de terreurdaden betrokken waren, hoe dieper dat ingrijpt in hun geestelijke gesteldheid. Winje: “Post-traumatische stress leidt tot spanningen in het lichaam die niet afnemen. Dat maakt dat mensen de hele tijd boos of bang zijn. Mensen hebben problemen met slapen en emoties onder controle houden, zweten als een kelderdeur dichtslaat.”

Die blijvende angst blijkt ook uit maatregelen die de Noorse regering na 22 juli trof. Wegen rond het ministerie van buitenlandse zaken in Oslo zijn afgesloten; alleen auto’s met speciale toestemming worden toegelaten. De aanleiding is geen concrete terreurdreiging, maar angst van personeel na Breiviks bom. Op verzoek van Kamerleden komt er bovendien een stopverbod voor auto’s bij het parlamentsgebouw.

‘Ook niet-christelijke partijen hebben een moraal’

■ Boris van der Ham doet Kamer bij afscheid wat ethiek cadeau

INTERVIEW

Romana Abels

“Veel van onze vrijheden hebben we te lang voor lief genomen. Nu liggen ze onder vuur, en weten de niet-christelijke partijen in de Tweede Kamer niet meer goed waarom ze voor vrije normen en waarden zijn.”

Boris van der Ham van D66 geeft bij zijn vertrek uit de Kamer zijn collega’s een bijzonder cadeau: een moraal. Te vaak liep Van der Ham aan tegen het vooroordeel dat liberalen geen morele grenzen zouden kennen. Hij dook de geschiedenis in en ontleepte de vrijheidslievende partijen op hun uitgangspunten. Hij noemt het ‘de vrije moraal’. Gisteren verscheen zijn boek.

“Seks, drank en drugs in de Tweede Kamer” is de ondertitel. Op het voorblad staat hij zelf afgebeeld, met een lipstickzoen op zijn kale schedel. Het geheel wekt de suggestie dat Van der Ham een boekje opendoet over bandeloos gedrag in wandelgangen, maar niets is minder waar. Hij schreef een historische verhandeling met een boodschap. Deze: “Ik vind dat het debat over normen en waarden te veel wordt gekaapt door een beperkt spectrum van het politieke veld. Met name christelijke partijen claimen dat deel van het debat: ‘voor normen en

Van der Ham, met lipstickzoen ...

waarden moet u bij ons winkelen’. Andere partijen hebben dat debat een beetje verlaten – uit irritatie, vermoeidheid en steeds vaker uit gebrek aan kennis aan de eigen uitgangspunten. Vrijheid is onderdeel van het meubilair van Nederland geworden. Maar de open samenleving die Nederland is, is zeer waardevol en dat moet onderhouden worden.

Elke partij die zich seculier noemt, moet om die openheid te behouden een sterker alternatief tegenover de dominantie van religieuze uitgangspunten zetten.

“Wij moeten ook aangeven waar onze dilemma’s liggen, wat de grenzen van de vrijheid zijn. Een voorbeeld: drugsgebruik onder jongeren. De christelijke moraal gelooft vaak heilig in verboden, maar die hebben niet altijd effect. Soms zijn ze volstrekt onlogisch. Je moet jongeren beschermen, dat is voor mij zo’n grens. Net als de vraag of iemand de mogelijkheid heeft om op zijn keuze terug te komen. Zoals bij heroïne. Dat is zo verslavend dat er na die keus niet meer van terug kan komen. Daar moet je mensen tegen beschermen, om hun keuzevrijheid voor de toekomst te behouden.”

Het verschil zit hem meer in de oplossing. Niet alle problemen zijn met verboden te verhelpen. “Met name christelijke partijen zijn er vaak als de kippen bij om als er iets fout gaat, wetten te willen maken. Comazuipers? Geen alcohol onder de achttien. Maar die comazuipers zijn vaak dertien, veertien jaar oud: die mógen geen alcohol kopen. Een hogere grens lost het probleem niet op. Hier moet je een hulpverlener op af sturen, niet een papieren wet. Je moet er open en eerlijk over zijn. Dat blijkt te helpen.”